

Όταν ο Μενέλαος τέλειωσε με τις λειτουργίες της ταφής του Φρόντη, ξεκίνησε με τον στόλο του από το Σούνιο για τη Σπάρτη. Στο ακρωτήριο Μαλέας (τον Κάβο Μαλιά, στο νοτιοανατολικό άκρο της Πελοποννήσου) τους βρήκε θαλασσοταραχή και τους σκόρπισε. Από τα εξήντα πλοία, τα πολλά βούλιαξαν, άλλα τσακίστηκαν στα βράχια της Φαιστού, στη Νότια Κρήτη. Ο Μενέλαος βρέθηκε στην Αίγυπτο με μόλις πέντε από τα πλοία του. Θα περιπλανιόταν πολλά χρόνια και θα μάζευε πολλά πλούτη, δώρα των βασιλιάδων σ' αυτόν και των βασιλισσών στην Ελένη. Στην Οδύσσεια, ο ίδιος αφηγείται (δ 78 κ.ε., μετάφραση Αργύρη Εφταλιώτη):

«Ποιος άνθρωπος, παιδάκια μου, μετριέται με τον Δία;

Αθάνατοι 'ναι οι πύργοι του και τα καλά του εκείνου*

θνητός μονάχα στα καλά μ' εμένανε μετριέται,

ή κι όχι* τι με πάθια μου και με πολλά ταξίδια

μες στα καράβια τα 'φερα χρόνους οχτώ γυρνώντας*

Κύπρο, Φοινίκη διάβηκα, Μισίρι (Αίγυπτο), Αιθιοπία,

και Σιδωνιάτες κ' Ερεμπούς, και της Λιβυάς τη χώρα...».

Ο Σκαρλάτος Βυζάντιος πιθανολογεί την Αραβία ως χώρα των τρωγλοδυτών Ερεμβών, παραπέμποντας στη λέξη Ερεμπί, με την οποία οι Τούρκοι εννοούν τους Άραβες. Ο Ι. Θ. Κακριδής διαφωνεί και θεωρεί τον λαό αυτό μυθικό που οι επικοί τοποθετούσαν «κάπου

στην Ανατολή». Οπωσδήποτε, τα τι και πώς της περιπλάνησης του Μενέλαου δεν μας είναι πολύ γνωστά. Τυχαία στην Οδύσσεια αναφέρονται κάποια μέρη όπου φιλοξενήθηκαν αυτός και η Ελένη. Στον στίχο δ 126, αναφέρεται το δώρο της Αλκάνδρας, γυναίκας του πλούσιου Πόλυβου της αιγυπτιακής Θήβας, που χάρισε στην Ελένη ασημένιο πανέρι για τα κεντήματά της. Ο ίδιος ο Πόλυβος χάρισε στον Μενέλαο δυο ασημένιους λουτήρες, δυο τρίποδες και τριάντα τάλαντα χρυσό. Στους στίχους δ 227 κ.ε., αναφέρονται μαγικά βοτάνια (άλλα για καλό και άλλα για κακό) που χάρισε στην Ελένη η Πολύδαμνα, γυναίκα του Θώνα, αρχηγού της φρουράς ή κυβερνήτη στην παραλία της Αιγύπτου. Στους στίχους δ 616 κ.ε., αναφέρεται ο Φαίδιμος, βασιλιάς της Σιδώνας, που χάρισε στον Μενέλαο ασημένιο κρατήρα με χρυσά χείλη, έργο του θεού Ήφαιστου.

Κάποια στιγμή, μετά από περιπλανήσεις οκτώ χρόνων, ο Μενέλαος αποφάσισε πως ήταν ώρα να προσπαθήσουν να επιστρέψουν στη Σπάρτη. Παρέλειψε όμως να προσφέρει την εκατόμβη στους θεούς κι έτσι δεν μπόρεσε να πλεύσει πιο μακριά από το νησί Φάρος, έξω από την Αλεξάνδρεια, «μακριά να πούμε όσο μπορεί καράβι σε μια μέρα / να φτάσει, αν πρύμος άνεμος καλοφυσάει ως τέλος...» (δ 357 – 358). Η θαλασσοταραχή που τον κρατούσε εκεί, συνεχιζόταν επί είκοσι μέρες και ο Μενέλαος είχε απελπιστεί καθώς οι άνδρες του είχαν φθάσει στα όρια της πείνας. Τότε ήταν που παρουσιάστηκε μπροστά του η Ειδοθέα, η κόρη του θαλάσσιου θεού Πρωτέα, που τον λυπήθηκε και του εξήγησε, τι έπρεπε να κάνει.

Ακολουθώντας τις οδηγίες της Ειδοθέας, ο Μενέλαος και οι σύντροφοί του ακινητοποίησαν τον Πρωτέα κι αυτός θύμισε ότι έπρεπε να θυσιάσουν εκατό βόδια στους θεούς. Με την ευκαιρία, είπε στον βασιλιά της Σπάρτης ποια τύχη περίμενε τον Αγαμέμνονα, όταν γύρισε στις Μυκήνες, και ποια τον Αίαντα τον Λοκρό, καθώς και τις περιπέτειες στις οποίες ο Οδυσσέας είχε εμπλακεί (εκείνη την εποχή, ήταν ουσιαστικά αιχμάλωτος της νύμφης Καλυψώς). Κι ακόμα, ο θεός προείπε το μέλλον του Μενέλαου και τη λαμπρή μεταθανάτια πορεία του καθώς, ως σύζυγος της Ωραίας Ελένης, ήταν γαμπρός του Δία.

Μετά από όλα αυτά, ο Μενέλαος επέστρεψε στην Αίγυπτο, θυσίασε τα εκατό βόδια στους θεούς, ίδρυσε κενοτάφιο στον Αγαμέμνονα για να μη σβηστεί η μνήμη του κι απέπλευσε. Κατά μια εκδοχή, έφτασε στη Σπάρτη την ημέρα που ο Ορέστης και η Ηλέκτρα, στις Μυκήνες, σκότωναν τον Αίγισθο και την Κλυταιμνήστρα, εκδικούμενοι τον φόνο του πατέρα τους, Αγαμέμνονα.

Στην Οδύσσεια, είναι ο Νέστορας που περιγράφει τις περιπέτειες του Μενέλαου, μετά την ταφή του Φρόντη (γ 295 κ.ε.):

«Μα όταν κι αυτός στα μελανά τα πέλαγα όξω βγήκε

με τα γοργά καράβια του, και στο βουνό Μαλέα

κατέβηκε αρμενίζοντας, τότε φριχτό ταξίδι

ο Δίας ο βροντόφωνος του 'τοίμασε, με ανέμους

που σφυριχτοί φυσούσανε, και κύματα σηκώναν

μέσα στην άγρια θάλασσα, πελώρια ίσαμε όρη,

και χώρισε τα πλοία σε δυο* μέρος στην Κρήτη πέσαν,

που κατοικούν οι Κύδωνες στους όχτους του Γιαρδάνου.

Εκεί γκρεμός προς το γιαλό γλιστρός αφηλοστέκει

στης Γόρτυνας τα πέρατα, κι ομπρός στ' αχνά πελάγη*

αυτού, προς τη Φαιστό μεριά, φυσάει Νοτιάς κι αμπώθει

μεγάλο κύμα στο ζερβό τον κάβο* πέτρα τότες

πίσω το διώχνει μικρουλή το κύμα το μεγάλο,

εκεί τα πλοία ξέπεσαν και σπάσανε στα βράχια

και μετά βιάς από χαμό γλυτώσανε οι άνθρωποι*

τα πέντε όμως μαυρόπλωρα καράβια που σωθήκαν,

τα τράβηξε στην Αίγυπτο της τρικυμιάς η φόρα.

Πολύ εκεί βιός συνάζοντας και μάλαμα ο Μενέλας,

με τα καράβια γύριζε σ' αλλόγλωσσους ανθρώπους*

στ' Άργος ωστόσο ο Αίγιστος φριχτούς σκοπούς τελώντας,

τον Αγαμέμνο χάλασε και δάμασε τη χώρα.

Χρόνους εφτά βασίλεψε μες στη χρυσή Μυκήνη,

μα στους οχτώ πλακώνοντας ο Ορέστης από Αθήνα,

κόβει τον πονηρό φονιά του δοξαστού γονιού του,

και στους Αργίτες έδωσε το νεκρικό τραπέζι,

και για τον άναντρο Αίγιστο και για την έρμη μά**ννα**,

την ίδια μέρα που 'ρχεται κι ο αντρόφωνος Μενέλας,

με πράματα όσα δύνουνταν τα πλοία του να σηκώσουν...».

Σύμφωνα με την πιο ισχυρή εκδοχή, ο Μενέλαος και η Ελένη συνέχισαν απρόσκοπτα το ταξίδι τους και κατέληξαν στη Λακωνία.

(τελευταία επεξεργασία, 11 Απριλίου 2022)